

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje. Vse leto velja . . . 8 K pol leta . . . 4 " četr let . . . 2 " posamezne številke po 10 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto. Priloge poleg poštnine 6 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 14 h " " dvakrat . . . 12 " " " trikrat . . . 10 " za nadaljnja uvrčenja od petit-vrste po 8 h. Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovariša v Ljubljani, Gradišče št. 2.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

K reformi deželnih šolskih zakonov na Kranjskem.

Vsem okrajnim učiteljskim društvom na Kranjskem.

Kranjski deželni zbor je v zadnjem zasedanju naložil deželnemu odboru, da izdela in predloži deželnemu zboru — ako mogoče — že v prihodnjem zasedanju načrt reforme deželnih šolskih zakonov, in sicer:

1. zakona o šolskem nadzorstvu z dne 25. februarja 1870, dež. zak. št. 11;

2. zakona o ustanavljanju šol z dne 29. aprila 1873, dež. zak. št. 21, z dne 28. februarja 1874, dež. zak. št. 6, in z dne 17. januarja 1882, dež. zak. št. 10;

3. zakona o pravnih razmerah učiteljstva z dne 29. aprila 1873, dež. zak. št. 22, z dne 18. decembra 1874, dež. zak. št. 1 ex 1875, z dne 18. junija 1877, dež. zak. št. 6, z dne 18. novembra 1880, dež. zak. št. 13, z dne 5. decembra 1889, dež. zak. št. 22, z dne 5. oktobra 1890, dež. zak. št. 21, in z dne 29. novembra 1890, dež. zak. št. 23.

Učiteljstvo je mnenja, da je reforma teh zakonov potrebna, da se torej iz njih izloči, kar je nerabnega in zastarelega, in da se nadomesti to s tem, kar bo koristilo šolstvu in učiteljstvu, kakor je poudarjal dež. poslanec tov. Gangl v deželnem zboru dne 14. januarja t. l.

Učiteljstvo pač najbolj pozna dobre in slabe strani teh zakonov, ker oboje čuti na svojem telesu.

Podpisnemu odboru se zdi umestno, da tem potom pozivlja vsa kranjska okr. učit. društva naj nemudoma pri svojih zborovanjih pretresajo citirane zakone ter svoje nasvete in želje takoj sporoče podpisnemu predsedniku, ki jih potem izroči na pristojno mesto.

Mudi se — zato takoj na delo!

Odbor „Deželnega slovenskega učiteljskega društva“

v Ljubljani, dne 17. februarja 1909.

Fran Skulj,
t. d. tajnik.

Juraj Režek,
t. d. predsednik.

Protislovanske šolske družbe.

Češki pedagoški list „Komensky“ podaja kratko sliko delovanja protislovanskih šolskih družb. Te nam Slovanom tako škodljive družbe, ki imajo razprežen svoj delokrog po vsem Avstrijskem in Ogrskem, so v zadnjem času znatno napredovale.

V avstrijskem delu naše monarhije krepko delujeta „Schulverein“ in „Lega nazionale“ v namen, da bi odtujili slovenskega otroka materinski in s tem domačemu narodu. Na Ogrskem, in v Slavoniji pa ima madjarski „Julian“ isti namen.

Proti tem družbam delujejo med Čehi „Ustredni Matice školske“, po slovenskih krajih Štajerskega, Koroškega, na Kranjskem, v Istri, na Goriškem in v Trstu pa „Družba sv. Ci-

rila in Metoda“. Istrski Hrvatje imajo svojo „Narodno Prosvjeto“ s sedežem v Pulju. Hrvatje in Srbi imajo v kraljestvu hrvaško-slovanskem proti madjarizaciji zakon, ki pa ima pri njih faktično isto veljavo kakor pri nas osnovni državni zakon glede ravnopravnosti z Nemci.

Nemška šolska družba je imela letos svoje glavno zborovanje v Celovcu. Udeležili so se ga minister Prade, deželni prezident baron Hein, deželni glavar baron Goetz in drugi. — Pozdrave pa so poslali ministri dr. Derschatta, dr. Gessmann, mnogo gospodov iz gosposke zbornice, prezident poslanske zbornice dr. Weiskirchner in mnogo poslancev, med njimi tudi socialna demokrate Pernerstorfer in Löw.

Po prečitavanju pozdravov je v imenu deželnega odbora pozdravil udeležence zborovanja deželni glavar. Predsednik dr. G. Groß, poudarja v svojem poročilu, da je mesto Dunaj darovalo za „Schulverein“ 10.000 K, a Rohrmann, posestnik iz Šlezije, pa 300.000 K. S posebno važnostjo pa je naglašal novo ureditev plač šulferajnskih učiteljev, ki so si jo že davno želeli v tem smislu, da bi dobivali iste plače kakor državni uradniki treh najnižjih razredov in ki so delovali že tudi na to, da bi se njih službena doba znižala na 35 let. Družba šteje sedaj 120.000 članov in reprezentira zaradi tega v državi moč, s katero mora vsakdo računati.

O šolah samih in šolskih vrtec je poročal profesor dr. A. vitez Wottava. Opozarjal je na novo pozorišče v Galiciji. Cesar Jožef II. je tamkaj naselil v 72 vaseh Nemce. Nemški „Schulverein“ podpira pridno te nasebine in bo skrbel zato, da se v 42 šolah, ki so postale v zadnjem času poljske, zopet nemščina uvede kot poučevalni jezik. Med kraje, ki bodo v prihodnosti zlasti zahtevali mnogo stroškov, spada predvsem vzhodna Šlezija z jezikovnim okrajem Bilsko — Biala. Ravno tako zahtevajo šolske razmere na severnem Češkem zvišane pazljivosti.

Iz blagajniškega poročila, ki ga je podal družbeni blagajnik Gustav Ludvig, je razvidno, da znašajo vsi dohodki 636.473 K 35 h. Izmed legatov, ki jih je družba dobila, zasluži zlasti volilo kremskega zdravnika dr. Göttingera, da se posebno omeni.

Družbeni tajnik Fr. O. Nowotny z veseljem konstatira mogočno življensko silo in hitro razširjevanje družbe, ki je pognala že po vseh avstrijskih deželah silne korenine. Le na Gornjem Avstrijskem in Štajerskem ji kapljajo podpore baje bolj po malem. (Koroški deželni zbor je zvišal „Schulverein“ in „Sudmarki“ podporo od 200 na 500 K.) Vsako leto se dvignejo dohodki „Schulvereinu“ približno za 100.000 kron. Poudarja z veseljem, da prekaša s tem nemška šolska družba že češko „Šolsko Matice“, ki je bila nekdanj nemški nedosegljiv vzor.

„Lega nazionale“ je imela letos svoje plenarno zborovanje v Rivi. Vsi dohodki tega bojnega društva znašajo 309.118 K. Edini namen tega našega sovražnika je, da poitalijančuje jugoslovansko mladino. Nikakor pa ni njen namen, da brani svoje pozicije na Tirolskem proti Nemcem, kakor bi to morala. A dohodki, ki jih ima, so ji prišli večinoma iz Italije.

„Lega“ vzdržuje 72 lastnih šol, daje 31 šolam podpore, s hrano in obleko podpira 8000 slovanskih otrok, ki jih za to svojo milost oropa materinskega jezika in narodnosti. Podpira nadalje 200 dijakov, vzdržuje 43 večernih strokovnih kurzov in ima 80 potovalnih knjižnic. Po samotnem Primorju ima 57 šol s 4000 gojenci, ki so skoro vsi slovenske narodnosti. Na njih poučuje 100 učiteljskih oseb. Letos je mislila nanovo ustanoviti 12 šol in je prosila baje tudi slovenske in hrvaške občine v ta namen podpore.

Madjarska šolska družba „Julian“, ki deluje na jugu med Hrvati in Srbi, ni ustanovila v zadnjih 3 mesecih nič manj ko 9 madjarskih šol. Odkar vlada na Hrvaškem baron Rauch, so postali Madjari tako predrzni, da zahtevajo, da se morajo hrvaške šole zapirati, da bi se namesto njih mogle potem osnovati madjarske.

Izvenšolsko delovanje učiteljstva.

Poročal na zborovanju učiteljskega društva za sežanski okraj Al. Hrašček.

Oprostite mi že sedaj, če boste morali slišati kako trpko besedo. Resnica je večkrat trda. Zagotovljeni bodite, da mi teh besed ni narekovalo sovraštvo, ampak kolegialnost in ljubezen do našega ljudstva.

Namenil sem se predavati o našem izvenšolskem delovanju. Nikakor ne mislim, razjašnjevat vam danes, v čem obstoja učiteljevo izvenšolsko delovanje. Nikakor ne; smešiti se nočem s tem pred vami, ker smatram to kot a priori vsem dobro znano. O posameznih panogah našega izvenšolskega delovanja se je govorilo tudi že pri naših društvenih zborovanjih, v celoti pa nam ga je postavil pred oči vrli naš tovariš Pesek o priliki „Zavezinaga“ zborovanja v Radovljici. Njegov tozadevni referat je bil izdan pozneje v posebni brošuri pod naslovom „Na delo med ljudstvo!“

Glas, ki nas kliče na delo, ni izšel mogoče iz trenutnega svečanostnega razpoloženja zaradi pretiranega prakticiranja antialkoholizma, iz prekipenja življenja pri polno obloženih mizah. Ne! — Izzvala ga je potreba. Potreba nam ga je diktirala kot mogočen diktator in ravno zaradi tega je našel — ker je moral — tako mnogoštevilčen in veličasten odmev v srcih skoro vsega učiteljstva. Saj ima vse učiteljstvo najvišjo svojo inštanco in najdrzovitejšega svojega despota ravno v potrebi.

Niti pred alternativo nismo postavljeni v tem slučaju, to se pravi: niti dveh izhodov ni iz naše mizerije. Le eden sam nam odpira pot v boljšo bodočnost. Nad njim bereš pa s preprostimi in enostavnimi črkami označen napis: „Delo za ljudstvo“. Preprost in nevljuden napis je to, a napisan je na pozlačnem ozadju. To pozlačeno ozadje je naša srečna bodočnost, katere predpogoj je naše delo za ljudstvo. Pregovor „Vsak je svoje sreče kovač“ ima tudi za nas gotov del resničnosti, čeprav sodi v današnjih časih birokratizma in kapitalizma v staro šaro, ker vsebuje njegov integritan del le pikro ironijo.

Nič novega vam torej ne mislim povedati, pač pa utrditi že stare ideje, ki s skrb-

nostjo vsejane, a ne s skrbnostjo sprejete, niso rodile onega sadu, ki se je pričakoval. Kje je iskati vzroka temu? Le informiraj se vsak sam pri tem ali onem tovarišu! Vedno imaš tisti stereotipen odgovor: „Za Boga, kaj mora ravno učitelj vse delati? Ali mora ravno on biti udeležen pri vsaki narodni in gospodarski prireditvi? Saj imamo že itak dela čez glavo!“

Da bi se prepričal o resničnosti teh trditve, sem si napravil za današnje svoje predavanje malo statistike o brezplačnem izvenšolskem delovanju učiteljstva v našem okraju. Prišel sem do rezultata, ki me je naravnost osupnil. (Imen nočem navajati, ker vsak sam zase ve.) Od 68 učnih oseb v okraju je 13 učiteljev, ki se pečajo s poučevanjem „narodnega petja, ali pa takih, ki opravljajo kako drugo brezplačno službo. (Seveda nočem krajšati s tem zaslug tistim, ki se tudi trudijo na en ali drug način za ljudstvo, čeprav ne sistematično, kar mislim namreč v svoji statistiki.) Torej 20 % vsega učiteljstva ni to.

Vidite, da smo popolnoma opravičeni. da odklanjamo odločno vsak poziv za nadaljnje delo, ker nas že dosedanje tako teži, da je čudno, če hodimo sploh še z ravno hrbtenico po svetu. Ironija, kolegi, bridka ironija! Mogoče se bo skrivila komu hrbtenica, a ne pri delu za narod, pač pa pri njegovem klečeplazenju in zavijanju oči proti vseblaženi svetosti zveličalnega — Birokracija.

Zgornji izkaz nam kaže tedaj dovolj jasno, da se sicer mnogo kriči, a malo dela.

Izgovor o preobloženju z delom bi se še potrpel, če ne bi se izgovarjali z njim ravno tisti, ki najmanj delajo. Dolg čas ubijajo na ta ali drugi način, izmišljujejo si nove metode za držanje rok križem. Vse to bi se pa vzelo le ad notam in pustilo na miru dotične, ki se pehajo za patenti na svojo lenobo; toda ti lovci za takimi patenti mislijo menda v svojem „dolce far niente“, da so edino pametne stvari božje na tem svetu, zasmehujejo druge, rogajo se jim, češ; le pehajte se, saj itak ne dobite za svoj trud drugega plačila kot svoj trud. S takimi nekoligialnim kolegi soglašam sicer rad, da so si oni po zgledu svetopisemske Marije izvolili boljši del, toda sodba, ali je to častno in značajno, prepuščam vsem in tudi njim. Jaz za svojo osebo sem gotov s to sodbo.

Dela se torej le to, kar se mora, in ne toliko, kolikor se more. Gregorčičevi tolikrat citirani stih nam služijo menda samo kakor pero na klobuku, da se z njim postavljamo. Kako lepo in svečanostno smo ponavljali na uradnem zborovanju v Komnu za tov. Ravbarjem:

Dolžan ni samo, kar vleva mu stan,
kar more, to mož je storiti dolžan!

Toda k stvari! Preidimo k premišljevanju, kako bi se dalo to tolikokrat citirano, a nikdar realizirano delo za ljudstvo organizirati.

Potrebujemo predvsem dobro organizirane centralnega vodstva, iz katerega naj bi vele osrečujoče sapice v vse vrste, iz katerega bi izhajale iniciative za uspešno delovanje. To centralno vodstvo bi opravljal poseben odsek za izvrš. delovanje pod nadzorstvom društvenega odbora.

Kar je želodec v človeškem, to bodi ta odsek v našem društvenem organizmu. On naj